

სამართლებრივი საკითხები გარემოს დაცვასა და ეკოლოგიაში

ჩხიროძე დ., ჩაჩხიანი ნ., ბანძელაძე მ.

ქუთაისის უნივერსიტეტი
 აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ანოტაცია: მდგრად ეკოლოგიურ განვითარებაზე გადასვლა, მხოლოდ სამართლიან სახელმწიფოშია შესაძლებელი, როდესაც არსებობს კანონის უზენაესობა, ასევე ადამიანის ჯამთელობის და ეკოლოგიური გარემოს სამართლებრივი დაცვა.

საერთაშორისო სამართლებრივი პრინციპები გარემოს დაცვისა და მდგრადი განვითარებისათვის ითვალისწინებს გარემოს მდგრად განვითარებაზე ზრუნვას.

ადამიანის ძირითადი უფლებები გარემოს დაცვის მიმართულებით ითვალისწინებს:

–ყველა ადამიანის უფლებას იცხოვროს ჯანსაღ და ჯამთელობისათვის უვნებელ გარემოში;

–თაობებს შორის თანასწორობას;

–სახელმწიფოს გარემოს და ბუნებრივი რესურსების ხარჯვას ახლანდელი და მომავალი თაობების ინტერესების გათვალისწინებით;

–წინასწარ შეტყობინებას;

–ეკოლოგიური ნორმების დაცვას და მონიტორინგს;

–მდგრად განვითარებას;

–საერთო თანამშრომლობის მოვალეობებს და სხვა.

მოითხოვს სახელმწიფო აპარატისაგან, პოლიტიკური პარტიებისაგან, პროფკავშირებისაგან და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციებიდან სტაბილურ საგარეო პოლიტიკას გარემოს მდგრადობის შენარჩუნებისათვის.

საკვანძო სიტყვები: გარემოს დაცვა, სამართალი

მდგრად ეკოლოგიურ განვითარებაზე გადასვლა, მხოლოდ სამართლიან სახელმწიფოშია შესაძლებელი, როდესაც არსებობს კანონის უზენაესობა, ასევე ადამიანის ჯამთელობის და ეკოლოგიური გარემოს სამართლებრივი დაცვა.

სამართალი სახელმწიფოს მიერ დადგენილი და დამცავი ნორმების და წესების განსაზღვრული სახის ერთობლიობაა. სამართლის დაარსება–დამკვიდრება, მსგავსად სახელმწიფოსი უკავშირდება საზოგადოების გადასვლას ცივილიზაციის არსებობის ახალ ფორმაზე. ცივილიზაციის პირველ საფეხურზე წარმოიშვა ის კანონები, რომელიც ხაზგასმით

არეგულირებდა საზოგადოებრივი წყობის ამა თუ იმ ეტაპს. სახელმწიფო ადგენდა კანონებს იცავდა მას და უზრუნველყოფდა მათ ცხოვრებაში გატარებას.

კანონი სრულ განვითარებას მხოლოდ დემოკრატიის პირობებში პოულობს. მტკიცდება როგორც უმაღლესი კანონი, ე.ი. იქმნება სამართლებრივი სახელმწიფო.

დემოკრატიულ სახელმწიფოში კანონი:

- იქვემდებარებს სახელმწიფო ხელისუფლებას;
- ღებულობს ღრმა საფუძველს და მტკიცდება ქვეყნის კონსტიტუციით;
- აერთიანებს დამოუკიდებელ და ძალოვან სამართალდამცავებს;

სამართლებრივ სახელმწიფოს სიმბოლური გამოსახულება ანტიკურ პერიოდში იყო „თემიდას სასწორის“ სახელწოდებით. თვით ტერმინი „სამართლებრივი სახელმწიფო“ გერმანულია და ლიტერატურაში „პირველად ჩანს მე-10-ე საუკუნეში“ და წარმოადგენდა უკანონო ფეოდალიზმის კრიტიკას, მომდევნო ეტაპზე კი ქადაგებდა ჰუმანიზმს და ადამიანის უფლებების დაცვის იდეას.

სამართლებრივი სახელმწიფოს მთავარ ნიშანს წარმოადგენს: კანონის უზენაესობა, კანონის რეალურობა, პიროვნების თავისუფლება, სუვერენული სახელმწიფოს ორგანიზაცია და ფუნქციონირება, ხელისუფლების დაყოფა საკანონმდებლოდ და აღმასრულებლად და სხვა.

კანონი ასრულებს განსაზღვრულ დადებით როლს რათა არსებული გარემო შეიქმნას კეთილსაშურველი ადამიანისათვის. განსაკუთრებულ სასიცოცხლო მდგომარეობაში სისტემას „საზოგადოება-გარემო“ მიეცა ნორმალური მოვალეობითი ხასიათი.

ეკოლოგიური მდგომარეობის რეგულირება მოითხოვს განსაზღვრულ კანონს, რომელიც დაფუძნებული იქნება ქვეყნის კონსტიტუციაზე და საერთაშორისო ნორმებზე. ქვეყნის კონსტიტუცია უმეტეს ქვეყანაში წარმოადგენს იდეალს, განხორციელებულ „ადამიანის უფლებების დეკლარაციიდან“- (1948წ.), ასევე ადამიანის უფლებების სხვა სამართლებრივი აქტები.

ადამიანის მოქალაქეობრივი და პოლიტიკური საერთაშორისო ნორმები და უფლებები მიღებულია 1976 წ-ს. ცენტრალური ადგილი უჭირავს ნებისმიერი ქვეყნის ცხოვრებაში. ამ კანონებზე დაყრდნობით მიღებულია თითოეული ქვეყნისათვის დაცვის კანონმდებლობა. მაგ. საქართველოში ის მიღებულია საქართველოს პარლამენტის მიერ 1996 წ. – კანონი და რომლის მიხედვითაც ხდება საქართველოში გარემოს დაცვის სამართლებრივი რეგულირებაც. (მუხლი 6 . მოქალაქეთა უფლება-ვალდებულებები გარემოს დაცვის სფეროში).

მოქალაქეს უფლება აქვს:

- ცხოვრობდეს თავისი ჯანმრთელობისთვის უვნებელ და ჯანსაღ გარემოში;
- სარგებლობდეს ბუნებრივი გარემოთი;
- მიიღოს სრული ობიექტური და დროული ინფორმაცია თავისი სამუშაო და საცხოვრებელი გარემოს მდგომარეობის შესახებ;

- მიიღოს ანაზღაურება მისთვის მიყენებული ზარალისათვის, რომელიც გამოიწვია საქართველოს გარემოს დაცვის კანონმდებლობის მოთხოვნათა შეუსრულებლობამ და სხვა.

ადამიანისათვის მისაღები გარემოს შექმნაში, დიდ როლს ასრულებს–სხვადასხვა საერთაშორისო ქვეგანაყოფები. დამუშავებულია მრავალი პროგრამები გარემოს გასაუმჯობესებლად: გარემოს ჰიგიენა (მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაცია), სასოფლო-სამეურნეო ქიმიკატები და ნარჩენები (სამომხმარებლო და სასოფლო-სამეურნეო პროგრამა), ადამიანი და ბიოსვარ (გაერთიანებული ერების განათლების, მეცნიერების და კულტურის ორგანიზაცია) და სხვა.

საერთაშორისო კომისიების მიერ გარემოზე და განვითარებაზე ყველა ქვეყნის მიმართ მიღებულია საერთო ზოგადი სამართლებრივი პრინციპები გარემოს დაცვისა და მდგრადი განვითარებისათვის, კერძოდ,

ადამიანის ძირითადი უფლებებია:

- ყველა ადამიანს აქვს უფლება ჯანსაღ და ჯამთელობისათვის უვნებელ გარემოში იცხოვროს;
- თაობებს შორის თანასწორობა;
- სახელმწიფო ინარჩუნებს და იყენებს გარემოს და ბუნებრივ რესურსებს ახლანდელი და მომავალი თაობების ინტერესების გათვალისწინებით;
- წინასწარი შეტყობინება;
- ეკოლოგიური ნორმების დავა და მონიტორინგი;
- მდგრადი განვითარება;
- საერთო თანამშრომლობის მოვალეობები და სხვა.

ურთიერთობა ხალხსა და სამართლებრივ სახელმწიფოს შორის რეგულირდება კანონის საშუალებით, რომელიც წარმოადგენს კანონის ნორმებს და მოვალეობებს. ბუნებათსარგებლობის საქმიანობა არც თუ ისე დიდი ხანია ჩადგა რეგლამენტირებულ ნორმებში. ჯანმთელი გარემოს შენარჩუნება ექვემდებარება ახალი თაობების უფლებებს. მასში ჩართულია ცალკეული ქვეყნების კონსტიტუცია და ითვალისწინებს არაეკოლოგიურ ქმედებებზე პასუხისმგებლობას.

პოლიტიკური ეკოლოგია იკვლევს, გარემოს მდგომარეობაზე პოლიტიკური პროცესების გავლენას. ასევე ეკოლოგიური პრობლემების გადაწყვეტის წინაპირობებს.

ეკონომიკური ინტერესები მოიაზრება, ითვლება პოლიტიკური ქმედების ძირითად მიზეზად და თავის მხრივ წარმოგვიდგება ეკონომიკის განვითარების სტიმულად.

სახელმწიფო აპარატის, პოლიტიკური პარტიების, პროფკავშირების და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მმართველ პოზიციაზე შენარჩუნება აუცილებლად მოითხოვს ეკოლოგიის კუთხით საშინაო და საგარეო პოლიტიკის გადახედვას.

დღესდღეობით ცხადი გახდა, რომ აუცილებელია არა მარტო სოციალური, კულტურული, ეკონომიკური საკითხების შესწავლა, არამედ ეკოლოგიური მოთხოვნების შესწავლა, ანალიზი და გათვალისწინება. თუკი ადამიანები ვერ შეძლებენ სუნთქვას, წყლის რე-

სურსების გამოყენებას, ეკოლოგიური საკვების მიღებას, მაშინ ყველა სხვა პოლიტიკური პრობლემა დაკარგავს აზრს.

ამრიგად, საარსებო გარემოს პრობლემები მოითხოვს გაზრდილ ინტერესს და მზრუნველ დამოკიდებულებას, პლანეტის ყველა რეგიონის მიერ. განვითარებულ ქვეყნებში ეკოლოგიური პრობლემები პრიორიტეტულად ითვლება, რადგანაც გარემო პირობების გაუარესება იწვევს სოციალურ უთანხმოებას, ამძაფრებს დაძაბულობას სოციალურ სფეროში. ამიტომაც, აღნიშნული გარემოება ზრდის პოლიტიკური პარტიების ინტერესს ეკოლოგიური საკითხების მიმართ. დღესდღეობით ქვეყნებში გამარჯვებული პარტიები, ვალდებულიც კი არიან თავიანთ საქმიანობაში მეტი ყურადღება დაუთმონ ეკოლოგიურ საკითხებს – პრობლემებს.

ცნობილია, პოლიტიკური ეკოლოგია ითვალისწინებს სიტყვის თავისუფლებას, ინფორმაციის მიღწევადობას. დემოკრატიზაცია კი უარს ამბობს ადამიანის მართვის ტრადიციულ-მბრძანებლურ მეთოდებზე, ინფორმაციის შეზღუდვაზე, რომელიც ეხება გარემოს მდგომარეობას და ქმნის ალტერნატიულ გზებს ბუნების გარდასაქმნელად, რესურსების ათვისების ოპტიმიზაციისათვის.

გაზრდილ ინტერესს თანამედროვე საერთაშორისო პოლიტიკაში იწვევს ეკოლოგიური ფაქტორები, რომელიც ითხოვს მსოფლიო საზოგადოების აუცილებელ თანამშრომლობას, როგორც გლობალურ ასევე რეგიონალურ დონეზე.

ცენტრალური ადგილი პოლიტიკურ ეკოლოგიაში უჭირავს ერთმანეთს შორის სხვადასხვა მიზეზების გამო შეუთანხმებლობასა და კომფლიქტებს, რომელიც შემდგომ არის მიზეზი:

- დამაბინძურებელი ნივთიერებების გადატანის (ჰაერით, წყლით და სხვა);
- სამრეწველო ავარიების ბუნების საზიანოდ (ეთნოკომფლიქტები);
- მთელი კაცობრიობის დაქვემდებარებული ბუნებრივი რესურსების გამოყენების (კოსმოსის რესურსები, მსოფლიო ოკეანე, ანტარქტიდა და სხვა);
- საომარი ქმედებების (იარაღის გამოცდა, საბრძოლო მოქმედება და სხვა).

ქვეყნებს შორის, საზოგადოებას შორის აზრთა შეუთანხმებლობა ეკოლოგიურ საკითხებში, ხშირად ღებულობს პოლიტიკურ ხასიათს, რომელიც ხშირად გადაიზრდება ხოლმე ეკოლოგიურ მოძრაობებში და შესაბამისი ორგანიზაციების გააქტიურებაში. უკანასკნელი წლების ეკოლოგიურმა მოძრაობებმა გარკვეული გავლენა იქონია პოლიტიკაზეც. მრავალი ტრადიციული პარტია, იღებს „მწვანეები“-ს ლოზუნგს. ნაციონალურ და მსოფლიო პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილი გახდა ეკოლოგიური უსაფრთხოების, ეკოლოგიური მშვიდობის, კონფლიქტების საკითხების წინ წამოწევა.

საქართველოს რეალობაში დარღვეულმა ეკონომიკურმა და სოციალურმა პრობლემებმა გამოიწვია სხვადასხვა ნეგატიური ეკოლოგიური შედეგები, ასე მაგალითად – ტყეების გაჩეხვა, გადაწვა.

ყველასათვის ცნობილია ეკოლოგიური ორგანიზაცია „გრინფისის“ საქმიანობა რომელიც მართავს მრავალ აქციებს: ბუნებრივი რესურსების განადგურების, გარემოს მრავალმხრივი დაბინძურების წინააღმდეგ, აქტიურად იმაღლებს ხმას დაავადებთა და სიკვდი-

ლიანობის ზრდის შესახებაც, მთელი კაცობრიობის პოლიტიკოსების წინაშე სვამს საკითხებს და მოითხოვს ეკოლოგიურ უსაფრთხოებას.

ეკოლოგიური პრობლემების გათვითცნობიერება, ეკოლოგიური განათლების პოპულარიზაცია არის საფუძველი მასიური ეკოლოგიური მოძრაობის გააქტიურების, ამიტომაც ხშირად ზოგიერთ ქვეყანაში პოლიტიკურ ელფერსაც კი იღებს. თანამედროვე საერთაშორისო და არასაერთაშორისო ეკოლოგიური მოძრაობები ორგანიზებული და პოლიტიზირებულია. „მწვანეების“ პარტია არსებობს მრავალ განვითარებულ ქვეყნებში, მათი წარმომადგენლები შედიან მრავალ საკანონმდებლო ორგანოებში, გამონაკლისია საქართველოს პარლამენტი. ყველა ქვეყნის „მწვანეები“-ს პოლიტიკური პრინციპები საერთოა და მოიცავს შემდეგ პრინციპებს:

- პირველყოვლისა ყურადღების გამახვილებას იმ კონკრეტულ მოვლენებზე და პრინციპებზე, რომელიც ეკოლოგიური პრობლემების მიზეზია;
- ბრძოლა საერთო განიარაღებისათვის ;
- საზოგადოებრივი განვითარების დემოკრატიული გზა, საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში;
- ეკოლოგიური ეთიკის და კულტურის პროპაგანდა;
- ეკოლოგიური ეკონომიკის განვითარება. ასევე ალტერნატიული ენერჯების და ტექნოლოგიების მიება–პოპულარიზაცია.

ლიტერატურა

1. მაკიაველი ნ. მთავარი. გამომცემლობა „განათლება“ თბილისი 1996 წ, 250 გვ.;
2. მამედოვი ნ. სეროვეგინა ტ. ეკოლოგია. მოსკოვი 2011 წ. 520 გვ.;
3. საქართველოს კონსტიტუცია; კანონი გარემოს დაცვის შესახებ; ადმინისტრაციული კოდექსი; გარემოსდაცვის სამინისტროს წლიური ანგარიშები.
<http://www.parliament.ge/ge/kanonmdebloba/constitution-of-georgia-68>;
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33340>; <http://www.moe.gov.ge/ka/საზოგადოებასთან-ურთიერთობა/wliuri-angarishebi>;

LEGAL ISSUES IN ENVIRONMENTAL PROTECTION AND ECOLOGY

Chkhirodze D., Chachkhiani N., Bandzeladze M.

Summary: Relationship between people and the state is governed by law, as prescribed by the norms and obligations. In our particular case, it turns into legal frames natural use activities. As for the use of nature, it has now come into the rules of regulation and take responsibility for each state not all ecological actions. In our particular case, natural use activities turns into legal frames.